

Мателешко Ю. П.

ORCID: 0000-0001-5327-8354

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТІВ КОНФУЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ «М'ЯКОГО» ВПЛИВУ КИТАЮ

Ключові слова: Інститут Конфуція, «м'яка сила», публічна дипломатія, культурна дипломатія, Китай.

Останні два десятиліття, посилюючи свою «м'яку силу», Китай активно реалізовує власну модель культурної дипломатії. Одним з головних інструментів зовнішньої культурної політики КНР є Інститути Конфуція, які відповідають за поширення китайської мови та культури у світі. Ці інституції, що утворюють глобальну мережу, є некомерційними культурно-освітніми центрами при зарубіжних навчальних закладах-партнерах.

Перший у світі Інститут Конфуція був заснований у Сеулі (Південна Корея) в листопаді 2004 р., а в кінці 2019 р. у 162 країнах та регіонах світу, які розташовані на 5 материках, функціонувало вже 550 Інститутів Конфуція. В Україні сьогодні діє 6 таких закладів (у Харківському національному університеті ім. В.Каразіна (заснований 2008 р. [4]), Київському національному університеті ім. Т.Шевченка (створений 2009 р. [2]), Київському національному лінгвістичному університеті (відкрито у 2013 р. [5]), Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К.Ушинського (почав діяти з 2014 р. [7]), Вінницькому національному технічному університеті (заснований у 2021 р. [1]), Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В.Гнатюка (створений 2021 р. [3])), а також Школа Конфуція в Запорізькому національному університеті (розпочала роботу в 2017 р. [10]) та Музичний центр Конфуція при Національній музичній академії України ім. П.Чайковського (заснований 2019 р. [6]). Приблизно така ж кількість китайських установ функціонує в Польщі, Румунії, Португалії, Угорщині та Білорусі [11].

Головними завданнями Інститутів є розвиток спілкування китайською мовою, поглиблення розуміння китайської мови та культури

у світі, а також сприяння міжлюдським обмінам між КНР та іншими державами [11]. Типовий Інститут Конфуція здійснює такі види діяльності: організація курсів із вивчення китайської мови та проведення тестування на знання цієї мови; підготовка та атестація викладачів китайської мови; підтримка наукових досліджень у галузі Китаєзнавства; проведення науково-просвітницьких заходів, спрямованих на просування китайської мови та культури; організація студентських і викладацьких стажувань у Китаї та консультації щодо навчання у КНР.

Останніми роками через збільшення інтересу до китайської культури в усьому світі в Інститутах Конфуція організуються курси з китайської літератури, історії та філософії, а також спеціалізовані курси – культура чаю, бойове мистецтво тайцзи, аналіз «Лунь Юю» («Бесіди і судження Конфуція») тощо [9, с. 692]. Слід зазначити, що зростає кількість і спеціалізованих установ. Так, сьогодні функціонують Інститут Конфуція з науки та техніки в Білорусі, Інститут Конфуція з традиційної китайської медицини у Великій Британії, Інститут Конфуція з бізнесу у Франції, академічний Інститут Конфуція у Німеччині та ін. [9, с. 692–693].

Хоча Інститути Конфуція є китайським аналогом Британської ради, Гете-Інституту, Французького інституту та Інституту Сервантеса, вони залежать від своїх урядових структур більше, ніж європейські інституції [12]. Водночас ці установи переважно знаходяться в закордонних навчальних закладах, в той час як їх західні аналоги – ні.

Управління системою інститутів тривалий час знаходилось у віданні Канцелярії Міжнародної ради китайської мови (Ханьбань), яка була підконтрольна Міністерству освіти КНР. До складу Ханьбань входили офіційні представники департаментів Держради КНР. Основні завдання цього органу – сприяння викладанню китайської мови як іноземної, особливо за кордоном, контроль за системою тестування та сертифікації з китайської мови, пропаганда китайської культури. Одним з головних джерел фінансування Інститутів Конфуція були (і залишаються) кошти державного бюджету Китаю. Створення установ за кордоном відбувалося за безпосередньої участі посольств КНР, зокрема їхніх радників з питань культури та освіти.

У 2020 р. у структурі управління Інститутами відбуваються певні зміни. Цього року уряд КНР перейменував головну установу Інститутів Конфуція, відому як Ханьбань, на Центр мовної освіти та співпраці. З метою забезпечення фінансової та іншої підтримки Інститутів у цьому ж році в КНР створили Китайський міжнародний освітній фонд – неурядову некомерційну організацію, що складається з університетів і корпорацій. [12]. Незважаючи на формально незалежний

статус цієї інституції, в експертному середовищі поширена думка, що створення та функціонування мережі Інститутів Конфуція досі контролюється державними структурами Китаю.

Мережа Інститутів Конфуція є щільною та централізованою. Виділяють кілька її рівнів: 1) Центр мовної освіти та співпраці (колишній Ханьбань), який виступає центральним вузлом всієї діяльності установ; 2) приймаюча установа-партнер; 3) взаємозв'язок між приймаючими установами Інститутів в одному регіоні; 4) зв'язок між провідним китайським університетом та кількома іноземними приймаючими установами; 5) взаємозв'язок між приймаючою організацією китайського партнера та іншими приймаючими організаціями; 6) засновані при загальноосвітніх школах Класи Конфуція, які часто пов'язані з місцевим або регіональним Інститутом [8, с. 339].

Через тісний зв'язок Інститутів із державними структурами КНР, у засобах масової інформації та інших джерелах часто присутня недовіра щодо суто культурно-гуманітарної місії цих установ. Інститути були предметом суперечок після їх появи в університетських містечках США у 2005 р., зокрема через їхній вплив на академічну свободу та відсутність прозорості. Вони привернули додаткову увагу до себе також за останні кілька років, коли відносини США та Китаю погіршилися. Деякі члени Конгресу стверджували, що Інститути можуть відігравати певну роль у зусиллях Китаю впливати на громадську думку за кордоном, вербувати «агентів впливу» в кампусах США, а також брати участь у кібершпиунстві та крадіжці інтелектуальної власності. Представники КНР заперечують ці звинувачення, зазначаючи, що Інститути стали жертвою американського «менталітету холодної війни». Тим не менше, деякі федеральні закони почали обмежувати фінансування навчальних закладів, в яких розташовані Інститути Конфуція. За останні чотири роки багато університетів США розірвали свої контакти з цими інституціями. У серпні 2020 р. адміністрація Трампа визначила Центр Інституту Конфуція США, який є куратором Інститутів Конфуція в США, як «іноземну місію» КНР. Таке формулювання вимагає від Центру регулярно подавати інформацію про свою діяльність Державному департаменту. [12].

Загалом Інститути Конфуція як інструмент «м'якої сили» Китаю сприяють успішному просуванню китайської мовної та культурної дипломатії в усьому світі. Завдяки діяльності цих інституцій розширюються культурно-освітні контакти КНР за кордоном, формується потенційна база іноземних студентів для китайських вишів і, зрештою, посилюється «м'яка сила» Китаю на міжнародній арені. Важливо також відмітити, що мережа Інститутів Конфуція, цільовою аудиторією якої є молодь, працює на довгострокову перспективу.

Література:

1. Інститут Конфуція Вінницького національного технічного університету : офіційний сайт. URL: <https://confucius.vntu.edu.ua/> (дата звернення: 15.11.2022).
2. Інститут Конфуція Київського національного університету ім. Т.Шевченка. URL: <https://philology.knu.ua/instytut-konfutsiya/> (дата звернення: 15.11.2022).
3. Інститут Конфуція Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. URL: https://tnpu.edu.ua/Confucius_Institute/ (дата звернення: 15.11.2022).
4. Інститут Конфуція Харківського національного університету ім. В.Каразіна: офіційний сайт. URL: <https://confucius.karazin.ua/> (дата звернення: 15.11.2022).
5. Київський національний лінгвістичний університет : офіційний сайт. URL: <https://knlu.edu.ua/> (дата звернення: 15.11.2022).
6. Музичний центр Конфуція при НМАУ ім. П. Чайковського. URL: <https://knmau.com.ua/muzichnij-tsentr-konfutsiya/> (дата звернення: 15.11.2022).
7. Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція» Університету Ушинського. URL: <https://pdpu.edu.ua/ko/osvitno-kulturnij-tsentr-institut-konfutsiya> (дата звернення: 15.11.2022).
8. Трофименко М.В. Інститут Конфуція як механізм реалізації публічної дипломатії Китайської Народної Республіки. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія.* 2016. Вип. 15. С. 335–345.
9. Чжан Х. Інститут Конфуція – інструмент зовнішньої політики КНР. *Беларусь в сучасному світі / Беларусь у сучасным свеце : матеріали XX Міжнарод. науч. конф., посвящ. 100-літтю образования Белорус. гос. ун-та (Мінськ, 29 окт. 2021 г.) / Белорус. гос. ун-т. Мінськ : БГУ, 2021. С. 690–696.*
10. Школа Конфуція в Запорізькому національному університеті. URL: <http://sites.znu.edu.ua/confucius/> (дата звернення: 15.11.2022).
11. Chinese International Education Foundation: official website. URL: <https://www.cief.org.cn/> (дата звернення: 14.11.2022).
12. Lum T., Fischer H. Confucius Institutes in the United States: Selected Issues. *Congressional Research Service.* May 20, 2022. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/IF11180.pdf> (дата звернення: 14.11.2022).